

KRVOTOK

DARKO ŠEPAROVIĆ

...u njoj
Ničega neće nedostajati
Nitko neće biti uskraćen
Štakori će naslijediti kuhinju
Žohari kupatilo

Ni ti se ne moraš bojati...

Boris Maruna – *Pjesma*

*“There are certain lines – whole poems, even:
I have no idea what they mean;
It’s what I can’t grasp that draws me back to them.”
Yours used to be like that, and so did his.*

Ian Hamilton – *Untranslatable*

1.

Vratio se, svakako puno prije nego što sam ga očekivao.

Sporo je gradio svoju koloniju, razmnožavao se parazitno u valovima čija se snaga nije smanjivala, puzao je i osvajao sve što se našlo ispred njega. Jedan od njegovih okota nekim je, zasad još uvijek neutvrđenim, okolnostima prešao na mene.

Na početku smo živjeli u određenom strahopoštovanju, strpljenju kojem se nazirao kraj.

Međusobno uvažavanje trajalo je sve dok mene, aminokiselinu, nije odlučio u potpunosti izjesti.

Moram još jednom napomenuti: napao me matematički, nije mi ostavljao nimalo manevarskog prostora unutar kojeg bih imao dovoljno širine za plućna krila, njihovo širenje kao alergije u proljeće, ali ovo nije bilo proljeće.

Tako su mi rekli liječnici, a ovo za proljeće shvatio sam jer kalendar je bio u sobi i netko je svaki dan pomicao onaj crveni kvadratić koji uokviruje dane u tjednu.

Moje nepriznavanje nametnikove prisutnosti trajalo je dugo, ali kada sam postao svjestan zlotvorovih namjera i odlučnosti, prostor koji je zauzeo postao je nepovratno izgubljen. Našao sam se stiješnjen između podne i stropne ploče, u volumenu sobe kojoj još ne znam broj.

Dosad sam naučio nekoliko stvari o parazitu, naprimjer što ga sve pokreće, koje su to situacije i radnje, trenuci neopreznosti koji ga natjeraju u osvajanje novog teritorija.

Krenimo redom:

čaše koje ugledaš u trenutku kad padaju i ne možeš napraviti ništa da spriječiš razbijanje, večeri koje se prelijevaju u neprospavana jutra, učestale promjene klimatskih uvjeta prouzrokovane neopisivom željom da se ode nekamo iako razloga za odlazak nema, putovanja i putovanja, ti odlasci u nepoznato, osjećaj kako se naš život

pomiče samo u trenucima u kojima nismo u poznatoj okolini, traženje sebe i pričanje drugima o toj potrazi, nevažno brbljanje potpomognuto kofeinskim napitkom, lažno suosjećanje, pepeo koji promaši pepeljaru, svakodnevne revolucije malog mjerila, način na koji te bliske osobe pokušavaju promijeniti, kiselost voća, alkoholna isparavanja u bolničkim hodnicima, pokušaji osvajanja vrhova brda i priče o osvajanjima vrhova brda, korištenje izraza koji se ne mogu prevesti, konstantno pričanje mita o jednoj osobi koja je stigla vlakom u trenutku kada nikoga nije bilo na kolodvoru, *feng shui*, prenošenje namještaja kroz preuske hodnike zgrade, ponavljanje riječi nekretnina, nekretnina, onaj trenutak kad uđeš u mračnu sobu i prstima tražiš po zidu prekidač za svjetlo, crnilo koje ispušta sipa, vrane na tržnicama, imena koja počinju slovom K i sintagma *k meni*, rješavanje stambenog pitanja, pitanja kao takva, vrata koja moram otvoriti lijevom rukom, šetnje velegradovima kao i suburbijama, turizam, zabluda o sreći na fotografijama s ljetovanja, rukopis koji ne mogu pročitati, mrtvi nosorozi, kašnjenje na dogovore, nešto iz pekare, mitinzi bilo koje vrste, gledanje televizije u kišnim danima, hvatanje za hladni rukohvat, doručci i narančin sok, riječ utočište, mjehurići u gaziranim pićima, hodanje na jednoj nozi, kolektivizam, nepovratni osjećaj praznine kada te netko izbaci iz stana i možda najvažniji razlog parazitova rađanja – slutnja da uvijek možeš napraviti nešto više.

Parazit se ne boji ničega, zapravo gotovo ničega.

Iskustvo je pokazalo kako ga neke radnje mogu usporiti, na neki način obeshrabriti.

Pokušao sam s hodanjem po pločicama, ali ne bilo kakvim pločicama. Njihova debljina mora biti barem 1,5 cm, moraju biti masne i zelene, prave bolničke pločice umočene u debeli sloj ljepila. Ne smiju biti u direktnom kontaktu sa zemljom, a pogotovo zračiti nekakvom toplinom, primjerice od podnog grijanja ili slučajno prolivene juhe. Njihova glatkoća mora biti postojana.

Hodati po njima treba krajnje oprezno; u suprotnom, parazitsko tijelo osjetilo bi kako ga se pokušava onemogućiti u njegovom osvajačkom naumu. Za hodanje su najbolje tanke papuče, one ho-

telske, bijele, u kojima je razmak između tabana i pločica sveden na najmanju moguću mjeru. Zaboravite hodanje bosim nogama – vaše će pete početi proizvoditi zvukove koji će dodatno uzrujati parazita.

Unutar našeg tijela zvukovi se šire poput potresa, čekići u ušima proizvode vibracije, a zatim se urušavajuća kakofonija širi tijelom i nema kamo izići, osim kroz otvorene rane.

Moj cimer Vori ispričao mi je kako je jednom lupio šakom o stol i zvuk lomljenja prstiju u njemu širio se dva tjedna, nakon čega je odlučio tome stati na kraj i razrezati ručni zglob desne ruke kuhinjskim nožem. Prskanje krvi nije osjetio, ali hladnoća mu je ulazila kroz oči dok je gledao krv koja napušta tijelo.

Kada ste pronašli primjerene papuče, možete početi hodati, oprezno, slijedeći precizne upute. Ako se odvažite i krenete prema hodniku, izbjegavajte gledati u oči druge ljude.

Gledajte u pod.

Najviše se preporučuje gledati u fuge pločica; tako je pogled usmjeren na jednu crtu čitavo vrijeme. Raster fugi kontinuiran je, ima svoja jasno utvrđena pravila, možete ih i brojati.

Sve su to sitnice koje parazita umiruju.

Pomaže i ako je strop napravljen od laganih gips-kartonskih ploča koje su poredane u raster paralelan s fugama pločica. Ono što je posloženo omogućava bistrije razmišljanje.

Jučer sam uspio izbrojati četiristo dvadeset i tri fuge, nakon čega sam prepoznao dvoje ljudi na hodniku, ali čim sam zastao i pokušao im se obratiti, zaboravio sam što sam želio reći.

Cilj terapije hodaњem jest stvoriti kod uljeza osjećaj usamljenosti, hodaњem održavati tupi pogled u nedefiniranom pravcu. Jednostavno, treba vam biti svejedno što ste napadnuti.

Dok je proždrljivac u tijelu, govor treba biti sveden na minimum. U vremenu sveopćeg brbljanja, komentiranja i komentiranja komentiranog, napadnuti bi trebao biti što tiši.

Ako se govori, treba biti razgovijetan i tih s onim, prije spomenutim,

pogledom u pod. Posebno oprezan treba biti prilikom razgovora s posjetiteljima koji ne znaju kako si i koliko napadnut. Oni ni u jednom trenutku ne smiju saznati koliko je blizu tvoj kraj. Njihov razgovor brzo će se pretvoriti u suosjećanje, a ono će postati brbljanje kojim se parazit hrani. Zato moraš biti koncentriran na svaku riječ.

Netko se prije mnogo godina ukrcao na brod da bi s drugog kontinenta donio sifilis, neki komarac uvijek preživi suho vrijeme. Tu su i šišmiši koji prave gnijezda u mračnome svinjcu, zatim svinje pojedu izmet koji završi u našem tanjuru u obliku slabo pečenog odreska. A i njima je onda nekako lakše, ne šišmišima, već posjetiteljima jer ne znaju za bitku koja se vodi u tijelu.

S posjetiteljima se preporučuje razgovarati o svakodnevnim stvarima: vremenu, politici, izlovu riba, cijenama nafte, uvijek istim pokušajima probijanja prema Istoku, uvoznjoj demokraciji u pustinjanskim klimama i njezinom porazu, nečijim fotografijama na naslovnicama časopisa, blještavilu zapadnoeuropskih gradova i mraku Bliskog istoka, prošlim vremenima koja nisu bila bolja, ali su bila mekša, pa je lakše govoriti o njima, zabludama i sreći turističkih putovanja, ultra zdravoj prehrani, ekstradjevičanskom ulju.

Sve su to teme koje će parazita zbuniti.

On treba pomisliti kako su posjetitelji površni poznanici koji su došli, onako, pred kraj, kao prijatelji koji kurtoazno odrađuju društvenu normu, a zatim puno kasnije razgovaraju kako su sudjelovali s tobom, u posljednjim trenucima. Negdje će usputno spomenuti tvoje ime, bit će zadovoljni što su *bili uz tebe kada ti je trebalo*, pa će samozadovoljno postati veći u svojim očima.

Otvoreni plamen upaljača treba obavezno izbjegavati. Miris plina proširuje parazitove oči.

Slike su to koje nam govore – opreza nikad dosta! I prestao sam jesti, ne zbog slika raspadnutog mesa koje mi se vrte u glavi, već zato što sam primijetio da hrana produžava cikluse napada parazita.

Otkad ne jedem, posjete prolaze u nekom mirnijem tonu, nemam razloga za strah. Primam ih ležeći. Parazit treba misliti da sam odustao, bonaca je ušla u moje tekućine, udovi se minimalno na-

prežu i on misli kako je pobjeda nadohvat ruke. Za njega sam poražen, ali zapravo čekam pravi trenutak za kontranapad.

Ako se usvoje navedena pravila, život s uljezom postaje podnošljiv, ali najveći problem je njihova vremenska ograničenost. Pravila nakon nekog vremena postaju rutina od koje se previše opustimo. Začahureni unutar točaka naše privatne karte postanemo predvidljivi.

Ukratko, prelako sam upao u rutinu bitke s uljezom.

Pokušao sam jednom, i naravno, nikome to nisam rekao; odvesti uljeza sa sobom u metaluršku radionicu. Hodao sam jako sporo, pratio fuge na uličnom popločenju, jednoličnu teksturu asfalta, brojao lišće kada sam bio u stanju brojati, pokušavao ne dirati kvačke, a pogotovo onu gumu na okvirima vratiju.

Tako sam stigao ispred dva željezna lima na sredini radionice baš u trenutku kada su ih počeli zavarivati. Mislio sam da će silno zračenje elektrolučnog zavarivanja proizvesti u njemu nekakav šok; padala mi je na pamet gustoća oslobođene energije atomske gljive, uzbuđenje u očima nakon gledanja vatrometa. Tražio sam kut iz kojeg ću najbolje vidjeti što se događa, nastojao sam parazitu ostaviti prostora da iskoči iz mene. Dugo sam gledao u strujni val dok su se metali talili i nanovo spajali u novu jednoličnu masu; upijao sam boje, zelenkastoplavo zračenje; buljio u novi sjajni sloj vara na mjestu gdje je bio spoj dvaju limova.

Blago peckanje u očima mi je godilo.

Nadao sam se da će se uljez osjetiti napadnutim i kroz oči iskočiti iz mene, utopiti se u novonastaloj leguri baš tog spoja dvaju do tada sasvim odvojenih korodiranih komada lima. Radnici se nisu obazirali na mene; pripremali su pneumatske brusilice dok su čekali da zavarivanje završi.

Ne znam koliko sam vremena gledao u kemijski proces koji se odvijao preda mnom.

Pokušaj je bio neuspješan. Struja koja je izlazila kroz elektrode bila je preniskog napona, tekućine u tijelu su se samo malo uzburkale, kao naleti mrtvog mora, a trebala mi je snaga rađanja ciklone.

Drugi je problem što sam se neoprezno i predugo zadržao na be-

tonskome podu. Kada sam pogledao prema dolje, zamutio mi se vid. Pao sam na metalnu prašinu kojom je betonski pod bio pokriven i koja je nekoliko minuta uspjela zavarati uljeza, ali ne zadugo. Rutina je i ovaj put bila pogubna. Trebao sam se više kretati, biti nepredvidljiviji.

Probudio sam se nakon dva dana, ponovno u krevetu, nespreman da dulje držim oči otvorenima. Trebam sada ispočetka naučiti sva pravila, stvoriti red u glavi, red u sobi, vratiti se brojanju.

Medicinski brat češće me obilazi, izgleda kako su mu rekli sve o mojim pokušajima osakaćivanja uljeza. Ulazi mi u sobu dok spavam, mijenja bočice iznad moje glave. Čujem njegove klompe u hodniku i pretvaram se da spavam. Njegova mi pitanja smetaju; ne mogu se koncentrirati na jedinu bitnu stvar – kako izvaditi parazita iz tijela.

Otkad je u sobu došao Vori, fokus mi se češće gubi jer uljez osjeća toplinu još jednog tijela. Tjera me na razgovor koji ne želim voditi. Kada smo se upoznavali, pružio mi je ruku, ali sam nastavio gledati u pod jer ne smijem dopustiti ulazak u nepredviđene socijalne kontakte. Vori se cijeli dan prešetava po sobi. Hodanje ga umori i ide rano spavati. Tek kada zaspe, mogu početi raditi.

A čeka me ozbiljan posao.

Osmišljam novu taktiku koja će biti sveobuhvatna. Za početak ubacujem lijekove koje sam dobio u Vorijevu bocu vode. Tako ću dobiti potrebno vrijeme za razmišljanje jer će Vori duže spavati. Primijetio sam kako me šarene tablete nepotrebno čine umornim. Trebam ostati priseban, pokušati noć pretvoriti u radnu sobu. Rolete spuštam tiho; bojim se čuvara koji se noću znaju prešetavati hodnicima. Oni nikada ne ulaze u sobu, ali možda bi ih odmotavane plastike moglo privući u moj radni prostor.

Zaključio sam da se moram vratiti hranjenju laganim jelima; ne mislim na njihovu masu, nego na brzinu raspadanja u želucu. Lagana se jela raspadaju lakše, zapravo brže, dok onim težima treba silan pogon, jedno rudarsko polje bakterija koje kovitlaju kiseline. Tako sve oko mene ponovno postaje tekuće, ljevasto i na žlicu.

Kupam se izvana i iznutra. Postoje precizna predviđanja o parazitu kao neplivaču. Ako uspijem u tijelu izgraditi akumulacijsko jezero, šanse su za njegovo preživljavanje minimalne.

Ime mi je Kapetan, plovio sam svim oceanima svijeta, a sada trebam u tijelu stvoriti vodu stajaćicu koja je bezopasna i o kojoj ne znam ništa.

2.

Mjesecima nisam vidjela Josóa. Preskočili smo nekoliko ručkova u *Farolu*, ali danas smo se napokon uspjeli naći. Još uvijek mu nisam spomenula mogućnost selidbe. Čekam konobara da zapiše naše narudžbe.

„Znaš... Planiramo se odseliti.“

„Odseliti?! Odakle sad to?“

„Sjećaš se kada sam ti prije desetak mjeseci spomenula ponudu koju sam dobila vezano za otvaranje katedre portugalskog jezika?“

„Sjećam se, ali ponudu si odbila.“

Josóu još ne želim ništa reći o sumnjama koje imam o Kapetanovu i mom odnosu.

„Kapetan je odlučio ne potpisivati novi ugovor. Dosta mu je plovidbe. Želi se odmoriti od mijenjanja vremenskih zona i četvero-mjesečnog života na moru. Ne želi otići u mirovinu kao ostarjeli pomorac. Trebao bi se vratiti kroz dvadesetak dana i kako sada stvari stoje, to mu je posljednja plovidba.“

„Čekaj, ništa mi sada nije jasno. Planirate li se odseliti zbog ponude koju si ti bila dobila ili zato što Kapetan više neće ploviti?“

„Stvar je malo kompliciranija jer Kapetanu još nisam rekla da planiram prihvatiti ponuđeni posao. O ponudi intenzivno razmišljam zadnja dva mjeseca. Došla sam do zaključka da je možda najbolje za mene da je prihvatim. Čekam Kapetanov povratak s broda. Moram s njim razgovarati.“

„Misliš da će on pristati na selidbu?“

„Ne vidim zašto ne bi.“

„Možda si malo ubrzala s odlukom. Što će se dogoditi ako Ka-

petan ne pristane?“

Moram nekako pokušati skrenuti razgovor jer vidim da José inzistira na odgovorima koje još nemam.

„Koliko se dugo mi znamo?“

„Ne znam, prošlo je možda deset ili jedanaest godina od našeg upoznavanja na onoj zabavi u američkoj ambasadi.“

„Sjećaš se te večeri?“

„Kako se ne bih sjećao. Vani sam pušio cigaru i čekao da se novinari razidu kako me nitko od njih ne bi vidio. Ti si došla do mene i na savršenom portugalskom rekla kako je tvoj pradjed oslijepio na jedno oko, ali ga je to učinilo boljom osobom. Ta me rečenica dugo vremena okupirala.“

„Bila sam jako nervozna kada sam te vidjela na terasi. Ali, znaš, nikada ti nisam ispričala priču do kraja.“

„Zašto?“

„Ne znam, bilo mi je čudno da me kasnije nisi pitao kako je moj pradjed oslijepio. Priča mi se činila besmislena, ali mi je u posljednje vrijeme nekako postala jasnija.“

„Ako negdje postoji priča, isplivat će prije ili kasnije, zato na njoj nisam inzistirao. Ima li ta priča nekakve veze s trenutnim odnosom Kapetana i tebe?“

Naslućuje da mu nešto skrivam. Čujem kako se u kuhinji razbijaju tanjuri. Svi gosti restorana malo su se uskomešali.

„Moj pradjed nije bio slijep na jedno oko od rođenja. Nakon što su se on i prabaka upoznali, ona je od njega dobila sekstant koji se na otoku uvijek stavlja ženama u ruke. Sekstant je zapravo prsten, samo nitko na otoku na kojem sam odrasla prsten ne zove prstenom jer predmet koji možeš podignuti prema nebu i gledati kroz njega ne možeš zvati prstenom. Sekstant se mogao vratiti muževima, ali samo u iznimnim okolnostima – ako bi postali nepodnošljivi ili se pretvorili u suprotnost onoga kakvi su bili na

početku zajedničkog života.

Nakon vraćanja sekstanta oni bi razvili veliki interes za pomorstvo. Počeli bi proučavati astronomiju ili bi gotovo svakodnevno odlazili na more iščitavati tablice i tako određivati vlastitu poziciju u bespuću mora. Prabaka mi je govorila da s vraćanjem sekstanta trebam biti vrlo oprezna. Ona nije imala izbora. Kada je osjetila da se s pradjedom počelo nešto događati, vratila mu je sekstant. On je nekoliko mjeseci bio potpuno izgubljen, intenzivno je buljio u sunce kroz mali otvor na njemu. Jednog jutra, provedenog na moru gledajući kroz otvor sekstanta prema suncu, zamutio mu se vid. Vraćao se kući još malo ošamućen i nije primijetio palminu granu koja se povila blizu ulaza u dvorište kuće.

Jedan list palmine grane ubo ga je u oko. Nije mu bilo spasa. Vratio se prabaki povinut kao i spomenuta palmina grana. Trebao mu je oslonac koji je tek tada osvijestio, netko tko će uvijek biti uz njega. Nastavili su živjeti skupa. Pradjed je prema baki postao oprezniji i nekako nježniji.“

Konobar nam donosi *sapateira recheada* koje su leđima naslonjene na tanjur. Iz njih proviruju dvije žlice, točno na mjestu trbušnog oklopa. José gleda u svoj zatvoreni *moleskine* uz koji je naslonjena plava olovka. Čeka da konobar ode.

„Sada mi je jasno. Kapetan nema izbora, a tebi oslonac ne treba. Ne moramo više o ovome pričati. Neću te dogovarati od selidbe.“

Iz torbe vadim rukopis Joséove *Claraboije (Svjetlarnika)*. Prije tri mjeseca poslao mi je prijevod s portugalskog na engleski. U pismu mi je napisao da želi čuti moje komentare.

„Imam nekoliko napomena. Sve sam zapisala u ovim bilješkama koje ću ti dati kasnije.“

„Jesi li zadovoljna prevoditeljicom? Nekoliko ljudi mi ju je preporučilo.“

„Jesam. Prijevod je odličan. Moram te nešto pitati. Na jednom mjestu u romanu koristiš poredbu *...to bi bilo kao da svi ljudi odjednom oslijepe*. Je li moguće da se iz te rečenice rodio čitav roman *Ensaio sobre a Cegueira (Ogled o sljepoći)*?“

„Kako si to primijetila?“

„Hoćeš mi odgovoriti? Zanima me.“

„U redu, u redu. Vratit ću se dvadeset tisuća godina unatrag. Vrijeme je paleolitika, ljudi su lovci, stalno su u pokretu, migriraju kako bi promijenili lovišta. Žene sakupljaju bobice, muškarci pokušavaju uloviti bizone i ribu koje ima u izobilju. Izgled tih ljudi gotovo je jednak našem. Na isti način ostvaruju socijalne kontakte, jednako se ljube, vole, osjećaju. Još uvijek ne uzgajaju životinje. Oni su tada možda posljednji put živjeli, kako neki ljudi danas za sebe krivo kažu, iz dana u dan. Predatorski i nepredvidivo. Oni su zapravo ti i ja u svemu osim u stvarima koje ih okružuju, u onom tehnološkom i materijalnom smislu, ali prije svega žive u drugačijem klimatskom okruženju. Flora, fauna i klima nisu nam zajedničke.

Nakon nekoliko tisuća godina uslijedila je neolitička revolucija, jedina revolucija koju priznajem. Ljudi su počeli uzgajati životinje i po prvi put čovjek je samostalno mijenjao svijet koji ga okružuje.

Sve nakon toga je povijest.

Preskočimo sada desetak tisuća godina. Evo, nas dvoje sjedimo ovdje u *Farolu*, ljetni je lisabonski dan, ti pokušavaš ne gledati moje ruke koje se malo tresu, konobar ima svježju ranu na vratu, ali dok mi ovdje sjedimo, okruženi našom suvremenošću, u Južnoj Americi još uvijek postoje plemena koja preživljavaju isključivo od lova.

I ne samo tamo.

Između nas i njih čitava je povijest, iako živimo u jednakom trenutku, ovdje i sada. Oni su živa prapovijest koja nam je na-

dohvat ruke.

Ono što je mene intrigiralo jest koliko smo mi zapravo kao ljudi nepromijenjeni, a koliko je promjena uvjetovana našim okruženjem; tehnologijom, mogućnostima liječenja, produžavanjem života, letovima u svemir, itd. Što bi se sa svima nama dogodilo ako bismo se jedno jutro probudili s malim fizičkim defektom?

Što ako bi jednog jutra svi oslijepili?

Naša evolucija nezamislivo je apstraktan pojam. Ona postoji kao činjenica, ali izvan svakodnevnog spoznaje. Ne mogu nas zamisliti prije petnaest tisuća godina, jedva se sjećam događaja prije dvije-tri godine. Sljepoća ili neki drugi iznenadni fizički defekt bi nas, čini mi se, toliko temeljito promijenio u socijalnom smislu, u načinu kako vodimo razgovore, ljubimo se, vodimo ljubav, da bi kroz nekoliko desetaka godina mi prestali biti ljudi u onom smislu kakvim danas postojimo. To je bilo u ideji te knjige.

Isada ću ti priznati kako sam nabasao na rečenicu koju spominješ kada sam nakon mnogo godina krenuo čitati rukopis *Claraboije*. Ona je bila kamenčić koji je pridržavao gromadu teksta iznad mene. Nakon toga napisao sam *Ensaio sobre a Cegueira*.“

„Ne mogu vjerovati. Je li netko drugi primijetio?“

„S obzirom na mali broj ljudi koji su čitali rukopis, nitko se nije osvrnuo na taj detalj. Hoćeš li mi dodati sol?“

„Izvoli.“

„Prahistorija koja živi u nama, ako isključimo neke hobije poput lova, očita je u našoj brizi za životinje. Ali i na tom primjeru možeš vidjeti koliko je naša suvremenost u tom smislu regresivna. Vodimo pretjeranu brigu o životinjama koji su nam kućni ljubimci, primamo njihovu bezuvjetnu ljubav, prepričavamo drugim ljudima dogodovštine tih životinja, ali sve je to prahistorijski zadah koji je preživio do danas i evoluirao u to da naši pretijesni stanovni, u kojima nema mjesta ni za dvoje ljudi,

odzvanjaju cviljenjem pasa. Dok zamišljeni šecemo pse parkovima grada, opradavamo vlastitu empatiju misleći kako se mi za nešto ili za nekoga brinemo. Ali naša je pozicija nevjerojatno sebična i promašena.“

„Pričaš o životinjama kao o nekom životnom dekoru. One su, čini mi se, puno više od toga. Ti na Lanzaroteu imaš dvije mačke.“

„Imam, ali govorim načelno. Osim toga, imam veliku kuću i vrt; mačke ne doživljam kao kućne ljubimce. One su samo u blizini. Hranim ih, ali mogu otići kad požele. Iako sam rijetko u hodnicima stambenih zgrada, kad čujem lavež pasa u njima, osjećam prahistoriju u kojoj još uvijek živimo.“

„Zašto o tome nisi nikada pisao?“

„Nedostaje mi motiva.“

„Napiši roman o prahistorijskom čovjeku koji pripitomljuje životinje.“

„Moraš me još jednom podsjetiti na nezaboravan okus naranči. Kako se ono zvala vrsta?“

„Ne znam je li prijevod najtočniji, ali zovu se *vašingtonke*. Nemaju koštice, kora im je sočna i kada je otvoriš noktima, osjetiš miris svježine kao one planine u najmirisnijim TV reklamama. U njoj leži mekana sočnost Mediterana.“

„To bi bio dobar naslov knjige. *Nezaboravan miris naranče*.“

TELEGRAM 1

Nema ničega lijepog u pošti.

Ako ovaj telegram stigne do tebe, nadam se tvom odgovoru. Moram pisati kodirano. Vrlo će vjerojatno ovo čitati netko drugi. Pokušat ću ti objasniti gdje sam. Javljat ću ti se koliko budem mogao, u početku rjeđe jer planiram produžiti dalje. Ne vjerujem kako će ovo s ratom dugo trajati, možda ode u širinu. Bilo je veliko nevrijeme, naš prijatelj kojem si jednom pokazala kako skuhati svježe rakove prošvercao me u vreći. Zahvali mu drugi put kada ga vidiš. Trenutno sam u gradu *carda* i *decumanusa*, skrivam se u kući naše prijateljice S.

Ona mi je pomogla zaliječiti palčeve i dala mi jednu vojničku odoru u kojoj ću moći hodati okolo. Izgledam kao ranjenik, a njih nitko ne pita kako su zadobili ozljedu. Ranjenicima se osigurava besplatan prijevoz. Otići ću prema sjeveru, ne predaleko, onda prema zapadu. Idem u grad koji smo toliko puta spominjali, u ulice iz one mape koja nam je visila na zidu. Tamo će biti sigurno. Neću ti pisati o konačnom određištju jer želim da tamo odemo zajedno. S. te puno pozdravlja. Muža su joj otpremili prije dva mjeseca, još se nije javio. Ovaj je grad okružen zidinama, ovdje je na grobu bivšeg vladara sagrađena katedrala. Otpočetak je usađen nespokoj.

Navečer odlazim do istočnih vrata i slušam čizme vojnika kako udaraju po bijelom vapnencu.